

A Model for Criminal Profiling in the Detection of Violent Crimes¹

Ahmad Suri², Ashab Habibzadeh³, Morteza Najafi Elmi⁴, Seyyed Aziz Rafati Asl⁵, Abdollah Diyanti⁶

Abstract

Background and aim: Considering the effect of personality traits on the tendency to commit violent crimes, one of the effective strategies in dealing with criminals and discovering violent crimes is to recognize and analyze the criminal personality of criminals; Therefore, the aim of the current research is to present a model of criminal personality analysis of criminals in the detection of violent crimes.

Method: The current research is applied in terms of purpose and mixed (qualitative-quantitative) in terms of data type. In the qualitative part, a semi-structured interview with 17 psychology and criminology experts related to the subject was used purposefully until theoretical saturation was reached. In the quantitative part, the statistical community includes elites and activists in the field of violent crime detection in the number of 81 people, who were selected and questionnaires were distributed among them. To analyze the data in the qualitative part, the qualitative content analysis method was used, and in the quantitative part, confirmatory factor analysis, structural equations and Lisrel tests were used.

Results: The analysis of the findings of the qualitative section showed that the identified pattern includes four dimensions of extroversion with three components, incompatibility with two components, neuroticism with three components and psychoticism with four components. Quantitative findings also showed that the inconsistency dimension with the highest amount is the most effective dimension affecting the criminal personality of violent criminals.

Conclusion: Considering the impact of the identified dimensions and components on the criminal personality of criminals in committing violent crimes, attention and focus on the dimensions and characteristics of the criminal personality of criminals in preventive intervention programs and operational measures to detect violent crimes is emphasized.

Keywords: model, criminal profiling, criminals, violent crimes, crime detection.

---

1. This article is taken from the Ph.D. thesis of the Faculty of Command and Staff of Amin Police University.

2. Associate Professor of Psychology Department, Amin Police University. Tehran. Iran. (Corresponding author). Email: sour.ah@yahoo.com

3. Associate Professor of Social Sciences Department, Amin Police University. Tehran. Iran. Email: socialinetwork061@gmail.com

4. Associate Professor of Social Sciences Department, Amin Police University. Tehran. Iran. Email:

5. Assistant Professor of Police Operations Department, Amin Police University. Tehran. Iran. Email: rafatim46@gmail.com

6. PhD student in criminal investigation, Amin Police University, Tehran. Iran. Email: madianati47@gmail.com

الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان در کشف جرائم خشن^۱

احمد سوری^۱، اصحاب حبیب‌زاده^۲، مرتضی نجفی علمی^۳،
سیدعزیز رفعتی اصل^۴، عبدالله دیانتی^۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۶
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۲

چکیده

زمینه و هدف: با توجه به تأثیر ویژگی‌های شخصیتی در گرایش به ارتکاب جرائم خشن، یکی از راهبردهای مؤثر در مقابله با مجرمان و کشف جرائم خشن، شناخت و تحلیل شخصیت جنایی مجرمان می‌باشد؛ از این رو، هدف از پژوهش حاضر ارائه الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان در کشف جرائم خشن است.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر نوع داده آمیخته (کیفی - کمی) است. در بخش کیفی، از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۱۷ نفر از خبرگان روان‌شناسی و جرم‌شناسی مرتبط با موضوع، به صورت هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری استفاده شد. در بخش کمی نیز جامعه آماری شامل نخبگان و کنشگران عرصه کشف جرائم خشن به تعداد ۸۱ نفر است که به صورت تمام‌شمار، انتخاب و پرسش‌نامه بین آن‌ها توزیع شد. برای تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش تحلیل محتوای کیفی و در بخش کمی نیز از آزمون‌های تحلیل عاملی تأییدی و معادلات ساختاری و لیزرل استفاده شد.

یافته‌ها: تحلیل یافته‌های بخش کیفی نشان داد، الگوی شناسایی شده شامل چهار بُعد برون‌گرایی با سه مؤلفه، ناسازگاری با دو مؤلفه، روان‌رنجوری با سه مؤلفه و روان‌پریشی خوبی با چهار مؤلفه است. یافته‌های کمی نیز نشان داد که بُعد ناسازگاری با بیشترین میزان، مؤثرترین بُعد اثرگذار در شخصیت جنایی مجرمان خشن است.

نتیجه‌گیری: با توجه به تأثیرگذاری ابعاد و مؤلفه‌های شناسایی شده بر شخصیت جنایی مجرمان در ارتکاب جرائم خشن، توجه و تمرکز بر ابعاد و ویژگی‌های شخصیت جنایی مجرمان در برنامه‌های مداخله‌ای پیشگیرانه و اقدامات عملیاتی کشف جرائم خشن مورد تأکید است.

کلیدواژه‌ها: الگو، شخصیت جنایی، مجرمان، جرائم خشن، کشف جرم.

استناد: سوری، احمد؛ حبیب‌زاده، اصحاب؛ نجفی علمی، مرتضی؛ رفعتی اصل، سیدعزیز؛ دیانتی، عبدالله؛ (۱۴۰۱).

الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان در کشف جرائم خشن، ۱۷ (۲)، صص ۱۷۸-۱۴۳

- این مقاله برگرفته از رساله دکتری رشته جرم‌یابی دانشکده فرماندهی و ستاد دانشگاه علوم انتظامی امین است.
- دانشیار گروه روانشناسی، دانشگاه علوم انتظامی امین. تهران. ایران. (نویسنده مسئول). رایانامه: sour.ah@yahoo.com
- دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه علوم انتظامی امین. تهران. ایران. رایانامه: socialinetwork061@gmail.com
- دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه علوم انتظامی امین. تهران. ایران. رایانامه: mn_iri@yahoo.com
- استادیار گروه عملیات انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی امین. تهران. ایران. رایانامه: rafatim46@gmail.com
- دانشجوی دکتری رشته جرم‌یابی، دانشگاه علوم انتظامی امین. تهران. ایران. رایانامه: madianati47@gmail.com

مقدمه

جرم پدیده‌ای چندعاملی است که نادیده گرفتن هر یک از عوامل و علل، مقابله و پیشگیری از آن را غیرممکن می‌سازد. از میان عوامل روان‌شناختی، یکی از عواملی که به نظر می‌رسد در رفتار مجرمانه و ارتکاب جرم و به‌ویژه جرم خشن دخالت دارد، ویژگی‌های شخصیتی است (امیری و همکاران، ۱۳۹۹، ۲). از دیدگاه هیلگارد^۱ و اتکینسون^۲، شخصیت الگوهای متمایز و ویژه‌ای از افکار، هیجان و رفتارها است که سبک شخصی تعامل هر فرد با محیط مادی او را شکل می‌دهند (سوزان نولان^۳ و فردریکسون^۴، ۱۴۰۰، ۱۰۴). از دیدگاه گوردن آلپورت^۴ شخصیت، سازمان پویا و قوام‌یافته‌ای است که از ترکیب سیستم‌های روانی و جسمی فرد که رفتار ویژه و بی‌همتای او را در جهت سازش با محیط تعیین می‌کند، تشکیل شده است (شولتز و شولتز^۵، ۱۳۹۷، ۱۳۹). شخصیت تعیین‌کننده‌نمایه خاص الگوهای رفتاری فرد بوده و آن دسته از ویژگی‌های فرد را که شامل الگوهای ثابت فکری و عاطفی و رفتاری است، بیان می‌کند (شاملو، ۱۴۰۰، ۸۵). منظور از ویژگی‌های شخصیتی، مجموعه سازمان‌یافته و واحدی از خصوصیات متشکل از خصوصیات و ویژگی‌های نسبتاً پایدار و بادوام است که روی هم‌رفته، یک فرد را از فرد دیگر متمایز می‌سازد (بنی‌اسدی و همکاران، ۱۳۹۸، ۵۲). شناخت شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی از موضوعاتی هستند که از دیرباز مورد توجه پژوهشگران در حوزه‌های مختلف از جمله جرم‌شناسی، روان‌شناسی جنایی قرار داشت، تا تأثیر ویژگی‌های شخصیتی را بر ابعاد مختلف زندگی - به‌ویژه در موضوع علت‌گرایی به رفتار مجرمانه - مورد بررسی قرار دهند (سوری، ۱۳۹۵، ۶). این ویژگی‌ها می‌توانند نه فقط در نشان دادن صفات شخصیتی فرد، نقاط قوت و ضعف، نگرش و احساساتش؛ که در پیش‌بینی و تبیین رفتارهایی که از فرد سر می‌زند، و نیز

-
1. Hilgard
  2. Atkinson
  3. Susan Nolan & Fredrickson
  4. Gordon Allport
  5. Schultz & Schultz

نحوه تعامل و ارتباط با او مؤثر باشند (ایزدی یزدان‌آبادی، ۱۳۸۶، ۱۰۰). ویژگی‌های شخصیتی ممکن است یکی از مهم‌ترین متغیرهای مرتبط با رفتار مجرمان و جرائم خشن باشند؛ چنان‌که برخی مطالعات به این نتیجه رسیده‌اند که عوامل شخصیتی می‌توانند پیش‌بینی‌کننده‌های نسبتاً قوی در رفتار مجرمان و جرائم خشن باشند (موران و همکاران^۱، ۲۰۰۳، ۱۳۱؛ اسکیم و ملوی^۲، ۲۰۰۱، ۳۶۴). بر همین اساس، گروهی از محققان در مطالعه رفتار شخصیتی مجرمانه، به بررسی ارتباط بین جرم و ویژگی‌ها و صفات شخصیتی توجه کرده‌اند (مارتینز و همکاران^۳، ۲۰۰۸، ۹۱۹).

در تبیین منشأ و ماهیت خشونت و جرائم خشن، نظریه‌پردازان مختلف به نقش مجموعه‌ای از عوامل روان‌شناختی، زیستی، اجتماعی و فرهنگی اشاره کرده‌اند (خادمی، ۱۴۰۰، ۳۴). و بر این باورند، یکی از متغیرهای مهمی که می‌تواند در بروز رفتار خشونت‌آمیز و جرائم خشن نقش داشته باشد، ویژگی‌های شخصیتی است (کورف و توپین^۴، ۲۰۰۹، ۴۳). مجرمان خشن نیز تحت تأثیر عوامل و ویژگی‌های شخصیتی‌ای مرتکب جرائم خشن می‌شوند که شخصیت جنایی آن‌ها را شکل می‌دهد. شخصیت جنایی^۵ وضع و حال مشترک کسانی است که آن‌ها را در مقابل قبول یا جست‌وجوی اوضاعی و احوالی قرار می‌دهد که خارج یا مخالف با هنجارهای مورد قبول گروه آن‌هاست (کی‌نیا، ۱۳۹۹، ۲۱).

جرائم خشن، آن دسته از جرائمی هستند که با خشونت همراه است و به صورت گستاخانه و با نوعی جسارت و با زور و تهدید علیه دیگران در انظار عمومی رخ می‌دهد (شیخ‌اسلامی و سلطانی، ۱۳۹۵، ۱۱۱) این جرائم که از جمله قتل، سرقت مسلحانه، آدم‌ربایی و گروگان‌گیری، تجاوز به عنف و زورگیری می‌باشند، عموماً آثار و تبعات روانی در سطح جامعه به همراه دارد و آثار زیان‌بار آن به شدت در جامعه ماندگار است

-
1. Moran, Walsh, Tyrer, Burns, Crieded, & Fahy
  2. Skeem & Mulvey-
  3. Martins&ets
  4. Corff& Toupin,
  5. criminal personality

و مردم بیشترین ترس را از آن‌ها دارند (احمدی، ۱۴۰۰، ۱۹۲؛ محسنی و نیک‌چهره، ۱۳۹۲، ۱۲۳).

در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ نیز جرائمی مانند قتل، آدم‌ربایی، جرائم جنسی به عنف و اکراه، زورگیری، سرقت مسلحانه از مصادیق جرائم خشن آورده شده است. جرائم خشن اگرچه بخش اندکی از جرم‌ها را شامل می‌شود؛ اما به جهت کیفی و ماهیت آن که مستلزم تقابل و رؤیایی مجرمان با قربانیان است، حجم فراوانی از هزینه‌های روانی، مالی و اجتماعی را بر جامعه تحمیل می‌کند و باعث برانگیختن حساسیت‌های اجتماعی و کاهش اعتماد و اطمینان جامعه به پلیس می‌شود (عبدالرحمانی و ایارگر، ۱۳۹۸، ۸۶). از سوی دیگر، بازنمایی گسترده اخبار مربوط به جرائم خشن در رسانه‌ها و تأثیر آن بر کاهش احساس امنیت عمومی، بستر مناسب را برای تمرکز و توجه در عرصه مقابله و مبارزه با جرائم خشن را فراهم کرده است (مقدسی و فرجی‌ها، ۱۳۹۷، ۱۹۰)؛ به نحوی که در سال‌های اخیر، مقابله با این گونه جرائم و برخورد با مجرمان خشن جزو یکی از سه اولویت مهم برنامه‌های اجرایی و عملیاتی پلیس بوده است.^۱

پلیس به‌عنوان یکی از سازمان‌های اصلی متولی مقابله و کشف جرائم، به‌دلیل تغییر و تحولات پیرامونی و شیوه‌های پیچیده ارتکاب جرائم با شرایط جدیدی مواجه شده است که در جهت پاسخ‌دهی به جرائم و مقابله با آن در راستای استقرار و استمرار نظم و امنیت عمومی در جامعه، نیاز به بهره‌گیری از روش‌های علمی روز دارد؛ و در این مسیر راهکارهای متعدد و متنوعی برای اقدامات مقابله‌ای و عملیات کشف جرائم مطرح است و به کار گرفته می‌شود (هندیانی، ۱۳۹۳، ۵). بر همین اساس، با توجه به پیچیدگی و تحولات شیوه‌های ارتکاب جرائم خشن، یکی از راهکارهای مؤثر و کارآمد با برخورداری از پشتوانه علمی و فنی در عرصه اقدامات اجرایی و عملیات پلیسی که

۱. رجوع. ک. به: مصاحبه رئیس پلیس آگاهی ناجا «به تاریخ ۱۴۰۱/۱/۳ خبرگزاری جمهوری اسلامی کد خبر ۸۴۶۹۳۷۹۸» که مبارزه با جرائم خشن را جزو اولویت‌های پلیس مطرح کرده است.

می‌تواند اقدامات پیشگیرانه و عملیات کشف جرم را به شکل علمی و درست هدایت نماید و در کاهش وقوع جرائم تأثیرگذار باشد، شناخت شخصیت جنایی مجرمان و تحلیل آن است.

اگرچه در طی سال‌ها، شناخت شخصیت مجرمان به شیوه سنتی و براساس دانش و تجربیات شخصی مورد توجه بوده است، لیکن با مروری بر اقدامات پلیس در مقابله و مبارزه با جرائم و با توجه به شیوه‌های اتخاذشده و سرمایه‌گذاری‌های همه‌جانبه‌ای که در این مسیر به کار گرفته شده، به نظر می‌رسد، به دلیل نبود روش و الگوی علمی و مدون در شناخت و تحلیل شخصیت جنایی مجرمان، تلاش‌ها و روش‌های پیشین نتیجه مطلوبی را در مقابله و کشف جرائم به دنبال نداشته است؛ از این رو، الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن با شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شخصیت جنایی مجرمان که ممکن است در گرایش فرد به ارتکاب جرائم و بروز جرائم خشن مؤثر باشد می‌تواند به عنوان ابزاری مهم در توجه و تمرکز پلیس بر شناسایی انگیزه‌های ارتکاب جرائم خشن، پیش‌بینی رفتار مجرمانه، مقابله و کشف جرائم خشن، تسریع در فرایند تعقیب و تحقیق، کاهش زمان وقوع و کشف جرم، و در نهایت کاستن از میزان وقوع جرائم خشن مفید و مؤثر باشد. براساس آنچه بیان شد، شناسایی و احصای عوامل تأثیرگذار بر شخصیت جنایی مجرمان خشن از دغدغه‌های شکل‌گیری این پژوهش است؛ اما با توجه به هدف اصلی این پژوهش که ارائه الگویی مدون و علمی در تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن با تأکید بر کشف جرائم خشن است، مهم‌ترین مسئله این تحقیق، پاسخ‌گویی به این پرسش اساسی است که الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان در کشف جرائم خشن چیست؟

پیشینه و مبانی نظری

با مرور مطالعات و تحقیقات مرتبط با موضوع پژوهش، پژوهشی که به‌طور مستقیم بحث حاضر را مورد مطالعه قرار داده باشد، مشاهده نشد؛ اما برخی پژوهش‌ها به عوامل و ویژگی‌های شخصیتی و جرم اشاره داشتند که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود.

صلیبی (۱۴۰۱) در مقاله «رابطه ویژگی‌های شخصیت و هوش هیجانی با گرایش به جرم در زنان زندانی ۱۸ تا ۴۰ ساله شهر تهران» بیان کرد، ویژگی‌های شخصیت و هوش هیجانی در مجموع ۵۳/۶ درصد واریانس متغیر ملاک یعنی گرایش به جرم را تبیین می‌کند. ویژگی‌های شخصیت روان‌آزرده‌خویی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه‌به-ترتیب بیشترین میزان واریانس گرایش به جرم را در میان زنان دارند. قاسمی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و مؤلفه‌های شناختی تنظیم هیجان در زنان مجرم و زنان عادی» به این نتیجه دست یافتند، مؤلفه‌های روان‌رنجوری، مسئولیت‌پذیری و وجدان‌گرایی بین دو گروه زنان عادی و مجرم تفاوت معنادار دارد و میانگین نمرات گروه زنان مجرم در بُعد شخصیت روان‌رنجور بیشتر از زنان بهنجار بود و در بُعد مسئولیت‌پذیری و وجدان‌گرایی، نمرات زنان مجرم کمتر از زنان بهنجار است. بهادری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «صفات شخصیتی پیش‌بینی‌کننده خودکنترلی و تنظیم عاطفی در بزهکاران؛ تحلیل ارتکاب جرم برحسب روان‌شناسی شخصیت» اشاره داشتند، بین عامل شخصیتی روان‌پریشی‌گرایی و روان‌رنجوری با خودکنترلی و کنترل عواطف رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین عامل شخصیتی روان‌پریشی‌گرایی با مؤلفه‌های خشم، خلق‌افسرده و اضطراب کنترل عواطف رابطه مثبت و معنادار برقرار است و این عامل، با عاطفه مثبت رابطه‌ای ندارد. بین عامل شخصیتی روان‌رنجورخویی با مؤلفه‌های خشم، خلق‌افسرده و کنترل عواطف رابطه مثبت و معنادار است و این عامل با اضطراب و عاطفه مثبت، رابطه‌ای ندارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند خودکنترلی و کنترل عواطف را در بزهکاران پیش‌بینی کنند.

میکائیلی و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «سه‌گانه تاریک شخصیت در افراد مجرم و غیرمجرم» با مقایسه صفات تاریک شخصیت (ماکیاولیسم، جامعه‌ستیزی و خودشیفتگی) در افراد مجرم و غیرمجرم، به این نتیجه رسیدند که بین گروه مجرم و غیرمجرم در هر سه صفت تفاوت معنی‌داری وجود دارد. عبادوش و عتیق (۱۳۹۵) در مطالعه «ویژگی‌های شخصیتی بزهکاران با استفاده از نظریه آیزنک؛ مطالعه موردی:

شهر ماهشهر» در یافته‌ها مطرح نمودند، در هر گروه بزهکار و غیر بزهکار نشان‌دهنده بالاتر بودن میانگین بزهکار در برون‌گرایی و پایین بودن غیر بزهکاران در درون‌گرایی است. در مقیاس روان‌پریشی‌گرایی نشان‌دهنده بالا بودن میانگین بزهکاران نسبت به غیر بزهکاران است. روان‌نزدگرایی (روان‌رنجوری) نیز نشانگر میانگین بالاتر بزهکاران نسبت به غیر بزهکاران می‌باشد. نتایج حاکی از تفاوت معنادار بودن بین ویژگی‌های شخصیتی افراد بزهکار و غیر بزهکار است. حسین خان‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله-ای با عنوان «مطالعه تحلیلی ویژگی‌های شخصیتی نوجوانان بزهکار» در نتیجه‌گیری بیان کردند: رفتار جنایی متأثر از برخی از صفات شخصیتی مانند روان‌گسستگی، برون‌گرایی و روان‌آزردگی‌گرایی است. سلمانی (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی نقش صفات شخصیتی (وظیفه‌شناسی، سازگاری، هیجان‌خواهی) در رفتارهای پرخطر» اشاره کرد، بین هیجان‌خواهی و رفتارهای پرخطر رابطه مثبت معنادار و بین سازگاری و وظیفه‌شناسی و رفتارهای پرخطر رابطه منفی معنادار وجود دارد و ابعاد شخصیتی سازگاری و وظیفه‌شناسی پیش‌بینی‌کننده معنادار رفتارهای پرخطر هستند و از بین ابعاد هیجان‌خواهی، مؤلفه‌های بازداری‌زدایی و تجربه‌جویی رفتارهای پرخطر را پیش‌بینی می‌کنند، علی‌زاده محمدی و همکاران (۱۳۹۰) با مطالعه «رابطه شخصیت با گرایش به خشونت: نقش میانجی‌گر پایگاه‌های هویت» به این نتیجه رسیدند که مسیرهای روان‌آزرده‌جویی و وجدانی بودن به گرایش به خشونت با واسطه هویت سردرگم و مسیرهای برون‌گرایی و بازبودن به گرایش به خشونت با واسطه هویت زودرس رابطه معناداری دارند و در نتیجه رابطه بین شخصیت و گرایش به خشونت را تأیید می‌کند.

ناسبام و همکاران^۱ (۲۰۰۲) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی شاخص‌های شخصیتی خاص با نوع جرم، خرده‌مقیاس‌های تکانشگری، همدلی و دلبستگی در مجرمان غیر خشونت‌آمیز، خشن و جنسی» به این نتیجه رسیدند که افرادی با جرم‌های همراه با خشونت، دارای ویژگی‌های خلق‌وخوی تکانشگری بالا و همدلی پایین‌تر از مجرمین

عادی هستند، در صورتی که مجرمان جنسی دارای حس همدلی بالاتر و تکانشوری پایین تر نسبت به جامعه مجرمان عمومی هستند. سطح پایین همدلی به عنوان بخشی از ساختار شخصیت محسوب می شود که همراه با نیاز بالا برای تسلط و حس رقابت جویی است.

نتیجه بررسی ها نشان می دهد، پژوهش های اشاره شده در پرداختن به موضوع شخصیت و جرائم خشن وجوه مشترکی دارند؛ اما در بحث تحلیل شخصیت جنایی مجرمان و نقش آن در کشف جرائم خشن که موضوع اصلی این مقاله می باشد، پژوهشی انجام نشده است و تفاوت پژوهش حاضر با سایر پژوهش ها نیز همین نکته است. ضمن اینکه بیشتر پژوهش ها در حوزه پیشگیری، اصلاح و درمان مجرمان بوده و به حوزه جرم یابی کمتر و یا اصلاً اشاره نشده است.

جرم قلمرو بسیار وسیعی دارد و همه جوامع انسانی به نوعی درگیر این موضوع هستند. به همین دلیل تحقیقات و دیدگاه های مختلفی راجع به علل جرم و چرایی جرم ظهور کرده اند و در این باره به طرح نظریه پرداخته اند و از جنبه های گوناگون زیستی^۱، روانی، اجتماعی، مذهبی و فلسفی این موضوع را بررسی و تبیین کرده اند. برای نمونه یکی از پیش فرض هایی که از ابتدای تاریخ درباره کج رفتاری مطرح شده، این بوده است که جرم را کسانی انجام می دهند که مجرم متولد شده اند و اثرهای محیطی بر رفتارهایشان تعیین کننده نیست؛ بلکه آنان مجرم متولد شده اند. چهره شناسی «قیافه شناسی» (برجلی و عبدالملکی، ۱۳۹۰، ۳۶)، مجسمه شناسی (نوربها، ۱۳۹۲، ۴۴-۴۲)، تیپ شناسی ویلیام شلدون^۲، بازپیدایی ژنتیکی^۳ لمبروزو، از این دسته هستند. در گروه دیگر، جامعه شناسان قرار دارند که جرم را پدیده ای اجتماعی می دانند: مانند نظریه فشار عمومی دورکیم و مرتون^۴، نظریه برچسب زنی^۵ (۱۹۵۰)، دیدگاه برساخت گرایی^۶. دسته دیگر، روان شناسان

1. Biology Theorys
2. William Sheldon
3. Atavism
4. Durkheim & Merton
5. Labeling Theory
6. Social Constructionism

هستند که عمدتاً بر تفاوت‌های فردی افراد که براساس عوامل روان‌شناختی مثل هوش و نوع شخصیت تعیین می‌شوند، تأکید می‌کنند. آن‌ها معتقدند که هر فرد به لحاظ شخصیتی منحصر به فرد است (قائمی فر و میرزایی، ۱۳۸۸، ۳۷). از دیدگاه روانکاوی، جرم واکنشی است علیه اضطراب. از انواع این اضطراب می‌توان «ناایمنی» را ذکر کرد که اساس دفاع «من» را در قبال ترس ناشی از آن ایجاد می‌کند؛ مثلاً، فرد در برخی از شرایط وجود دیگری را مُخل «ایمنی» خود می‌داند و نگران از حضور این ناایمنی سعی می‌کند که از آن بگریزد و یا آن را از بین ببرد، برداشتن مانع اغلب به شکل جرم بروز می‌کند.

به اعتقاد حقوق‌دانان برای آنکه رفتاری خاص، رفتار جنایی محسوب شود لازم است از طرف قانون به عنوان جرم پیش‌بینی شود و مجازاتی برای آن مقرر شده باشد (رکن قانونی). فعل یا ترک فعل به صورت خاص و در شرایط خاص باشد نه تصور و اراده‌ای که فعلیت پیدا نکرده است (رکن مادی) و در نهایت اینکه آن فعل مجرمانه با قصد مجرمانه یا تقصیر جزایی صورت گرفته باشد (بهتویی، ۱۳۹۱، ۴۹).

روان‌شناسان عمدتاً بر تفاوت‌های فردی افراد که براساس عوامل روان‌شناختی مثل هوش، نوع شخصیت تعیین می‌شوند، تأکید می‌کنند. آن‌ها معتقدند که هر فرد به لحاظ شخصیتی منحصر به فرد است؛ بنابراین برای کشف علل گرایش‌ها و رفتارهای انحرافی، باید ویژگی‌های فردی همچون اختلالات شخصیتی، خشم، افسردگی، ضریب هوشی، تعلق داشتن به دیگران، که همگی در بزه‌کاری فرد مؤثر است را شناخت. به‌طور کلی در این دیدگاه جرم و بزه، به‌عنوان یک نوع اختلال رفتاری تلقی می‌شود که ناشی از خصوصیات فردی است (قائمی فر و میرزایی، ۱۳۸۸، ۳۷). در رویکردهای روان‌شناختی، عواملی از قبیل نابهنجاری‌های شخصیتی، استرس‌های هیجانی و افسردگی به‌عنوان علل جرم مطرح شده است (احمدی، ۱۴۰۰، ۲۵). در این رویکرد کنش متقابل میان هوش و انحراف، و شخصیت و انحراف مورد بحث قرار گرفته است (برجعی و عبدالملکی، ۱۳۹۰، ۵۳).

از دیدگاه جرم‌شناسان ناسازگاری افراد در اجتماع، عملی ضد اجتماعی و جرم است. در جرم‌شناسی نه تنها فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات پیش‌بینی شده، جرم محسوب می‌شود بلکه هر عملی که برای اجتماع زیان‌آور باشد و در قوانین کیفری نیز مجازاتی برای آن پیش‌بینی نشده باشد مورد بررسی قرار می‌گیرد. رفتار جنایی از نظر جرم‌شناسان عبارت است از هر فعل یا ترک فعل که برای اکثریت افراد یک جامعه خطرناک باشد باید جرم محسوب شود. (بهتویی، ۱۳۹۱: ۵۰).

مفهوم شخصیت بی‌تردید یکی از رایج‌ترین مفاهیم روان‌شناسی است. شخصیت‌گاه دلالت بر صفات و ویژگی‌های بارز افراد اعم از مثبت معمولی و منفی دارد و گاه نشان‌دهنده مقام و مهارت‌های اجتماعی هستند (رأس، ۱۴۰۰، ۱۲۱) به باور آیزنک، شخصیت هر فرد گرایش‌های دیرپای سرشتی وی و آن واقعیت بنیادی است که زمینه‌ساز تفاوت‌های فردی مهم در رفتار محسوب می‌شود (آیزنک، ۱۳۷۷، ۱۸۵).

ارتباط شخصیت و رفتار مجرمانه (جرم) در دو روش کلی مطرح است اول در «روان‌شناسی شخصیت» که خصوصیات خاص و منحصر به فرد در یک مدل ساختاریافته شخصیتی ممکن است با رفتار جامعه‌ستیزانه مرتبط باشد. در تحقیقات جرم‌شناسی، مدل شخصیتی آیزنک، مدل پنج‌عاملی و مدل کاراکتر کلونینجر^۱ و غیره مطرح‌اند. روش دومی که نظریه پردازان شخصیت آن را به جرم ارتباط داده‌اند، بر این نکته تأکید دارد که افراد ناهنجار دارای شخصیتی هستند که به عنوان جامعه‌ستیز یا ضد اجتماع^۲ قلمداد می‌شوند. این افراد، پیوسته مرتکب جرم می‌شوند و دارای رفتارهای بین‌فردی غیر کارآمد می‌باشند. خودخواهی محض، سنگدلی و بی‌رحمی و عدم حس همدلی با دیگران همراه ظاهری فریبکارانه و جذاب از مشخصه‌های عاطفی و شتاب‌زدگی، بی‌مسئولیتی، ریسک‌پذیری و رفتار ضد اجتماعی از ویژگی‌های رفتاری این اختلال می‌باشند (بهان و اسپور^۳، ۲۰۱۱، ۱۱۴). بر اساس طبقه‌بندی انجمن روان‌پزشکان آمریکا

1. cloninger
2. Antisocial
3. Behan, Spurr

(DSM-IV-TR) ویژگی اصلی اختلال شخصیت ضد اجتماعی^۱ یک الگوی فراگیر از بی‌اعتنایی و تجاوز به حقوق دیگران است که از کودکی یا اوایل نوجوانی آغاز شده و تا بزرگسالی ادامه می‌یابد. افراد مبتلا به اختلال شخصیت ضد اجتماعی غالباً تحریک‌پذیر و پرخاشگر می‌باشند. بسیار فریبکارند و در رسیدن به منافع شخصی از طریق دستکاری، تزویر بسیار ماهرند. درد و رنج و زیان به دیگران به ندرت باعث ناراحتی و درماندگی آن‌ها می‌شود و فاقد وجدان اخلاقی هستند (انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۲۰۰۰؛ بهره‌مند، ۱۳۹۸، ۲۰۷).

طبق نظریه آیزنک^۲ (۱۹۹۸)، شخصیت عامل اصلی رفتار جنایی است و نقش تعیین‌کننده در ایجاد جرم و جنایت دارد؛ و مطالعه آن تنها روش منظم برای تبیین رفتار جنایی است. آیزنک معتقد بود که شخصیت از صفات یا عواملی تشکیل شده است که با روش تحلیل عاملی به دست می‌آیند. شخصیت مبتنی بر سه بُعد است که به صورت ترکیبات صفات یا عوامل توصیف می‌شوند و می‌توان آن‌ها را به عنوان عوامل برتر یا فراعامل‌ها در نظر گرفت. این سه بُعد شخصیت عبارت‌اند از: برون‌گرایی در برابر درون‌گرایی، روان‌آزردگی در برابر ثبات هیجانی، روان‌پریشی‌گرایی در برابر کنترل‌تکانه. براساس این دیدگاه، بزه‌کاران در سه بُعد مهم شخصیتی یعنی روان‌رنجور‌گرایی، برون‌گرایی و روان‌پریشی‌گرایی نمرات بالایی کسب می‌کنند (آیزنک، ۱۹۹۸؛ دادستان، ۱۳۹۰، ۱۱۴). افرادی با نمرات بالا در زمینه روان‌رنجوری، احتمال بیشتری دارد که مرتکب رفتارهای جنایی شوند. در بُعد روان‌پریش‌ها، این گروه بیشتر از دیگران دست به طغیانگری و تهاجم می‌زنند و آنان ممکن است به دیگران حمله کرده و دچار خشم لحظه‌ای و بدون دلیل، ناسازگاری و غیره شوند (صدری و همکاران، ۱۳۹۵، ۱۸۲).

در مدل پنج عاملی (مک کری و کاستا^۳، ۱۹۹۵) شخصیت از پنج عامل شامل، روان-رنجوری، برون‌گرایی، موافقت‌پذیری، وجدانی‌بودن و بازبودن یا گشودگی به

1. Anti Social Personality Disorder

2. Eysenck

3. McCrae Robert.R., & Costa paul.T., Jr.

تجربه تشکیل شده است. پنج عامل درواقع، پنج بُعدی هستند که طبقه‌بندی تاحدممکن کاملی از ویژگی‌های شخصیت انسان به‌دست می‌دهند. فرض مهم در نظریه پنج عاملی این است که هر کدام از این پنج بُعد، شش مؤلفه را مشخص می‌کنند و هر کس روی نقطه‌ای از این مؤلفه قرار می‌گیرد (جان^۱ و اسریواستا^۲، ۱۹۹۹) درواقع این پنج بُعد، پایه‌های اصلی شخصیت هستند و به‌نوعی می‌توان گفت ویژگی‌ها و خصوصیات شخصیتی افراد، به‌طور نسبی زیرمجموعه‌ای از همین پنج بُعد است. این نظریه به‌عنوان یک الگو برای درک رابطه بین شخصیت و انواع رفتارهای هنجار و ناهنجار شناخته می‌شود و اعتقاد بر این است که این مدل همه یا تقریباً اکثر صفات شخصیتی را دربرمی‌گیرد (مارکی و مارکی، ۲۰۰۳: ۲۴) بررسی پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه، این نکته را روشن می‌کند که از این عوامل می‌توان برای فهم بهتر احتمال بروز رفتارهای پرخطر و خشونت‌آمیز استفاده کرد (سلمانی، ۱۳۹۳، ۲).

به‌زعم نظریه «شخصیت جنایی» ژان پیناتل، جرم‌شناس فرانسوی، بین بزهکاران و افراد غیر بزهکار از نظر ماهوی تفاوت اساسی وجود ندارد. شخصیت هر فرد دارای پنج رکن یا متغیر است که از یک هسته مرکزی که خود دارای چهار متغیر (عنصر) است، تشکیل می‌شوند که این متغیرها با موانع ارتکاب جرم مقابله می‌کنند. زمانی شخصیت عادی فرد به شخصیت جنایی تبدیل می‌شود که این متغیرها پررنگ شده و بتوانند موانع موجود بر سر راه ارتکاب جرم را از میان بردارند. هرگاه یک یا دو متغیر و یا همه آن‌ها به فعل درآیند و فعال گردند، ما شاهد گذار از اندیشه به عمل و فعلیت یافتن عمل مجرمانه هستیم. این متغیرها پیرامون شخصیت مرکزی به فعل و انفعال مشغول‌اند؛ و وقتی یک یا دو تا از آن‌ها پررنگ شود با فعل مجرمانه روبرو می‌شویم. (کی‌نیا، ۱۳۹۹، ۱۸۶).

روش

این تحقیق براساس هدف، کاربردی است که با رویکرد آمیخته به روش تشریحی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش، استادان دانشگاه در حوزه‌های روان‌شناسی جنایی، جرم‌شناسی و خبرگان ناجا در زمینه مبارزه و کشف جرائم خشن درون‌سازمانی بودند. دو مرحله نمونه‌گیری برای پژوهش حاضر وجود دارد. در بخش کیفی، روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی تا مرحله اشباع نظری داده‌ها به کار رفت. در بخش کمی، با توجه به اینکه جامعه آماری محدود بود، تعداد ۸۱ نفر به صورت تمام‌شمار تعیین شد. ملاحظات اخلاقی در اجرای پژوهش نیز مدنظر قرار گرفت که در واقع نشان‌دهنده میزان و چگونگی احترام پژوهشگر به مشارکت‌کنندگان است (گرارد و تایلور، ۲۰۰۴) در همین خصوص، قبل از مصاحبه با شخص موردنظر هماهنگی لازم به عمل آمد و مصاحبه‌گر متعهد شد در نگهداری مفاد مصاحبه و مشخصات مشارکت‌کنندگان و انتشار نکردن آن اقدام کند. همچنین، با اطلاع مشارکت‌کنندگان تمام مصاحبه‌ها ضبط و برای استخراج نکات کلیدی بررسی شد.

برای گردآوری داده‌ها در بخش کیفی، از ابزار مصاحبه باز (چهره به چهره) با کنشگران خیره و با تجربه در عرصه مبارزه با جرائم خشن استفاده شد. ابتدا سؤال‌های کلی مطرح و سپس براساس مطالب و تجربیات مصاحبه سؤال‌های اکتشافی برای دستیابی به اطلاعات عمیق‌تر با ۱۷ نفر از نمونه‌های یادشده مطرح شد. جلسه هم‌اندیشی و گروهی متمرکز بر دو مرحله مصاحبه با خبرگان کشف جرائم است که به تفصیل نظرات اعضا در خصوص موضوع اخذ و جمع‌بندی نظرات در کدها و طبقات بهره‌برداری شد. بر اساس مبانی نظری و مصاحبه با تعدادی از خبرگان و انجام مطالعات تطبیقی، الگوی به‌کارگیری تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها احصا و برای نظرسنجی از جامعه آماری (تعداد ۸۱ نفر خبرگان ناجا)، جهت جمع‌آوری اطلاعات و برای به‌دست آوردن پاسخ سؤالات اصلی و فرعی تحقیق، پرسش‌نامه طراحی و در بین جامعه آماری توزیع شد. پرسش‌نامه این تحقیق از نوع دوگزینه‌ای و طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای است که در ابتدای آن به منظور اطلاع‌دهندگان

توضیحات روشن و کافی در خصوص موضوع، نحوه تکمیل و اهداف تحقیق بیان شده است. با همکاری و همراهی ده نفر از استادان روش تحقیق، پرسش‌نامه‌ها، ارزیابی، ممیزی و اعتباربخشی شد. در بخش کیفی برای پایایی از روش ممیزی کردن توسط یک داور استفاده شد. به این معنا که کدگذاری انجام شده به یک داور مسلط به موضوع پژوهش ارسال و در هر مرحله از اجرای روش تحلیل محتوا، نظرات داور دریافت و اعمال شد. در این تحقیق به منظور تعیین پایایی ابزار، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردیده است. مقدار پایایی کل پرسش‌نامه برابر با ۰,۹۱۳ محاسبه شده است که پایایی بالایی را نشان می‌دهد.

در تحلیل داده‌های کیفی پژوهش «حاصل خروجی مصاحبه‌های انجام شده» از روش تحلیل محتوا و کدگذاری استفاده شد. پس از شناسایی اولیه شاخص‌ها و مؤلفه‌ها و ابعاد، توسط تحلیل عاملی تأییدی با تکیه بر مدل‌یابی معادلات ساختاری با کمک نرم‌افزار LISREL به منظور تأیید کلی مدل پیشنهادی استفاده شده است.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی؛ طبقه‌بندی افراد نمونه در مرحله مطالعه کیفی به شرح جدول ۱ و در مرحله مطالعه کمی به شرح جدول ۲ است:

جدول ۱. توصیف جمعیت‌شناسی نمونه کیفی

درصد	فراوانی	طبقات	ویژگی
۴۷٪	۸	۲۰-۱۱ سال	سابقه خدمت در دانشگاه
۳۵٪	۶	۳۰-۲۱ سال	
۱۸٪	۳	۳۰-۲۰ سال	سابقه خدمت در پلیس آگاهی
۱۰۰٪	۱۷	دکترای تخصصی	تحصیلات

ویژگی‌های جمعیت‌شناسی در بخش کیفی نشان می‌دهد به لحاظ سابقه خدمتی، بیشترین عضو با ۴۷ درصد مربوط با دانشگاه و کمترین مربوط سابقه خدمتی در پلیس آگاهی می‌باشند. به لحاظ تحصیلات صددرصد افراد دارای دکترای تخصصی بودند.

جدول ۲. توصیف جمعیت‌شناختی نمونه کمتی

ویژگی	طبقات	فراوانی	درصد
سابقه خدمت	۱۰ تا ۱	۱۵	۱۸/۵
	۲۰ تا ۱۱	۲۳	۲۸/۴
	۳۰ تا ۲۱	۳۶	۴۴/۴
	بیش از ۳۰ سال	۷	۸/۶
تحصیلات	کارشناسی	۱۵	۱۸/۵
	کارشناسی ارشد	۳۷	۴۵/۷
	دانشجوی دکتری	۱۸	۲۲/۲
	دکتری	۱۱	۱۳/۶
درجه سازمانی	افسر جزء	۳۵	۴۳/۲
	افسر ارشد	۴۳	۵۳/۰
	سرتیپ	۳	۰/۰۳

ویژگی‌های جمعیت‌شناسی نشان می‌دهد به لحاظ سابقه خدمتی، بیشترین عضو نمونه را با حدود ۴۴ درصد افرادی با سابقه ۲۱ تا ۳۰ سال تشکیل می‌دهند. کمترین عضو نمونه نیز تنها با حدود ۷ درصد دارای بیش از ۳۰ سال سابقه خدمت قرار دارند. به لحاظ تحصیلات بیشترین عضو نمونه با حدود ۴۵/۷ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و کمترین عضو نمونه با حدود ۱۱ درصد مدرک دکتری، می‌باشند. به لحاظ درجه سازمانی بیشترین عضو نمونه را با حدود ۵۳ درصد مربوط با افسران ارشد و کمترین عضو نمونه را با حدود ۳ درصد سرتیپ می‌باشند.

یافته‌های بخش کیفی: در بخش کیفی برای شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شخصیت جنایی مجرمان خشن، با هفده نفر استادان روان‌شناسی، جرم‌شناسی و خبرگان ناجا در عرصه کشف جرائم خشن مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام شد مصاحبه‌ها با استفاده از کدگذاری تحلیل شدند. در این روش، ابتدا مصاحبه‌ها مکتوب و هر مصاحبه چندین بار مطالعه شد. در گام دوم، مصاحبه‌ها خلاصه شد و نکات مهم هر مصاحبه به‌عنوان داده اساسی مشخص شد، با نظرخواهی استادان و خبرگان، پس از حذف

مفاهیم هم معنا یا تکراری و برخی بی ارتباط به موضوع پژوهش و ادغام مفاهیم مشابه، در نهایت تعداد ۴۸ داده اساسی باقی به عنوان زیر مقوله‌ها «شاخص‌ها» استخراج گردیده است. نمونه‌ای از کد گذاری اولیه در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳. نمونه‌ای از کد گذاری اولیه

متن	مفهوم / مضمون	زیر مقوله	کد مصاحبه‌شونده	فراوانی
گرایش به خطرپذیری دارند. رفتارهای مخاطره‌آمیز دارند خیلی راحت نسبت به هنجارها و ارزش‌های اجتماعی بی تفاوت می‌باشند رفتارشان خشونت‌آمیز است.	رفتارهای مخاطره‌آمیز، غیرمسئولانه و بی پروایانه. خطرپذیری	خطرپذیری	C1 C4	۲

بر اساس مفاهیم و مقوله‌های کد گذاری باز، زمینه کد گذاری محوری فراهم شد. در این مرحله با بررسی زیر مقوله‌ها که معنای مشابهی داشته و مفهومی یکسان متبادر می‌کرد، ذیل یک مقوله انتزاعی و کلی تر قرار گرفته و به عنوان مقوله‌های فرعی (مؤلفه‌ها) طبقه‌بندی شد. در این مرحله، دوازده مقوله فرعی (مؤلفه) شناسایی و احصا شد. در جدول ۴ نمونه‌ای کد گذاری محوری نشان داده شده است.

جدول ۴. نمونه‌ای از کد گذاری محوری

مقوله فرعی	زیر مقوله‌ها
ریسک‌پذیری	اعتماد به نفس کاذب
	خطرپذیری

در مرحله سوم، با توجه به موضوع پژوهش، مقولات فرعی بر اساس سنخیت و ماهیت آن‌ها به چهار مقوله اصلی (بعد) برون‌گرایی، ناسازگاری، روان رنجوری و روان‌پریشی تقسیم و طبقه‌بندی شد؛ و الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان در کشف جرائم

خشن در چهار بُعد، دوازده مقوله اصلی (مؤلفه) و ۴۸ زیرمقوله (شاخص) شناسایی و طراحی شد در جدول ۵. زیر مقوله‌ها، مقوله‌های اصلی و ابعاد الگوی یادشده نشان داده است. همچنین در شکل ۲، الگوی نهایی ارائه شده است.

جدول ۵. عناوین ابعاد، مقوله‌ها و زیر مقوله‌های الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان در کشف جرائم خشن

مقوله‌ها اصلی (ابعاد)	مقوله‌های فرعی (مؤلفه‌ها)	زیر مقوله (شاخص‌ها)	
برون‌گرایی	ریسک‌پذیری	اعتماد به نفس کاذب	
		خطرپذیری	
	هیجان خواهی	تجربه‌جویی	
		ماجراجویی	
		لذت‌جویی	
	بی‌اعتنایی یا بی‌تفاوتی عاطفی		گستاخی
			مردم‌گریزی
			همدلی ضعیف
			منفی‌گرایی
			خودرأی
تطابق‌ناپذیری یا ناسازگاری	کمال‌گرایی	زیاده‌طلب	
		تنوع‌طلبی	
		جاه‌طلبی	
		کمال‌گرا	
		وسواسی	
	ستیزه‌جو		رقابت‌طلبی
			فقدان تعهد به جامعه
			فقدان همدردی
			تندخو
			بی‌تدبیری
	فریبکاری		

مقوله‌ها اصلی (ابعاد)	مقوله‌های فرعی (مؤلفه‌ها)	زیر مقوله (شاخص‌ها)	
روان‌رنجوری / ناپایداری هیجانی	اضطراب	دروغ‌گویی	
		رفتار تکانشی	
		ترس مداوم	
	افسردگی	ناامیدی	
		عواطف منفی	
		احساس گناه	
		عزت نفس پایین	
	بی‌ثباتی روانی	آسیب‌پذیری به استرس	
		حسود	
		زودرنجی	
		کج خلقی	
		شتاب‌زدگی	
		فقدان اراده	
روان‌پریش خوئی یا خودبینی	تکانشگری	بی‌ثباتی عاطفی	
		کینه‌ورزی	
		دیگرآزاری	
	خودمحوری	جامعه‌ستیزی	
		برتری‌جویی	
		بدبینی	
		بی‌پروایی	
		سلطه‌طلبی	
		تندمزاجی	
		زورگویی	
	پرخاشگری (حالت تهاجمی)	دمدمی مزاج	
		کهنگیری (تلون مزاج)	فقدان دوراندیشی
			لحظه‌نگری

زیر مقوله (شاخص‌ها)	مقوله‌های فرعی (مؤلفه‌ها)	مقوله‌ها اصلی (ابعاد)
		تلقین پذیری

پس از تجزیه و تحلیل کیفی، مدل مفهومی پژوهش در شکل ۱ ترسیم شده است

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

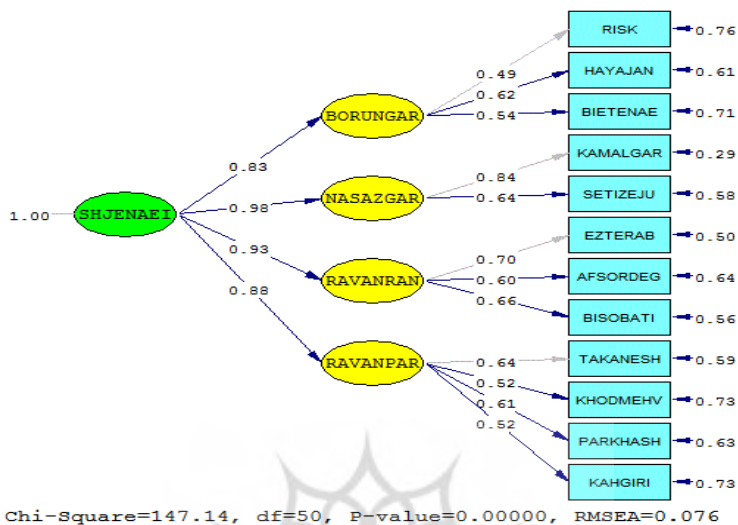
الگوی مفهومی نهایی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن در کشف جرائم خشن (شکل ۲) نتیجه یافته‌های بخش کیفی را نشان می‌دهد.

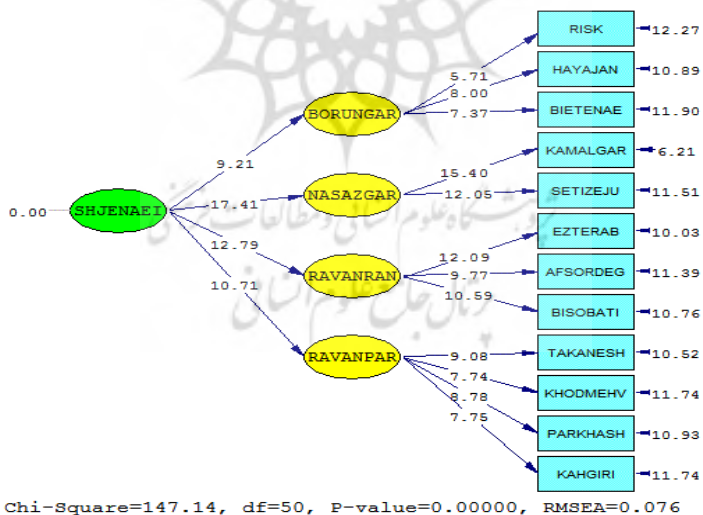
شکل ۲. الگو مفهومی نهایی تحلیلی شخصیت جنایی مجرمان خشن در کشف جرائم خشن

یافته‌های بخش کمی: در بخش کمی پژوهش، داده‌های جمع آوری شده از پرسش-نامه‌ها، در دوبخش توصیفی و تحلیلی (استنباطی) مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در بخش توصیفی، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و در تجزیه و تحلیل استنباطی، برای پاسخ به سؤالات و بررسی برازش مدل پیشنهادی، از تحلیل عاملی تأییدی توسط معادلات ساختاری استفاده شد. برای تأیید الگوی پیشنهادی از نتایج حاصل از تحلیل عاملی استفاده شد. با توجه به نتایج حاصل از خروجی‌های لیزرل،

نسبت مجذور کای به درجه آزادی کمتر از ۳ و سایر شاخص‌های برازندگی، الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن مورد تأیید قرار گرفت.

شکل ۳. الگو تحلیل شخصیت جنایی مجرمان در حالت ضرایب استاندارد

شکل ۴. الگو تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن در حالت معنی‌داری ضرایب

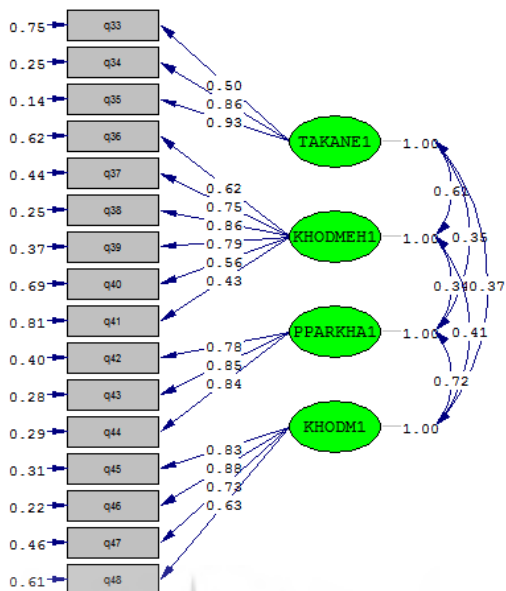
براساس مبانی نظری و پیشینه موجود و یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه، چهار بُعد، دوازده مؤلفه و چهل و هشت شاخص برای شخصیت جنایی مجرمان خشن احصا و شناسایی شد. برای تأیید ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مذکور از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده که با توجه به بارهای عاملی و مقدار معنی‌داری حاصل از تحلیل عاملی تأییدی، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناسایی شده مورد تأیید قرار گرفتند؛ که در جداول و اشکال ذیل ارائه شده است.

جدول ۶. بارهای عاملی و مقدار معنی‌داری ابعاد شخصیت جنایی مجرمان خشن

عوامل	بارهای عاملی	معنی‌داری	نتیجه
برونگرایی	۰/۸۳	۹/۲۱	تأیید
تطابق ناپذیری یا ناسازگاری	۰/۹۸	۱۷/۴۱	تأیید
روان رنجوری / ناپایداری هیجانی	۰/۹۳	۱۲/۷۹	تأیید
روان‌پریش خوبی یا خودبینی	۰/۸۸	۱۰/۷۱	تأیید

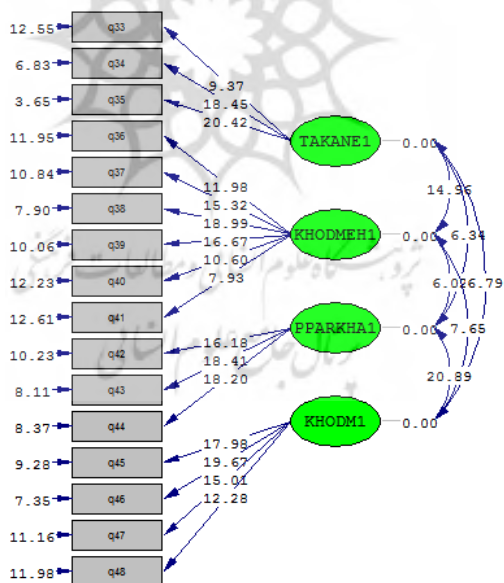
جدول ۷. بارهای عاملی و مقدار معنی‌داری مؤلفه‌های شخصیت جنایی مجرمان خشن

مؤلفه	بارهای عاملی	معنی‌داری	نتیجه
ریسک‌پذیری	۰/۴۹	۵/۷۱	تأیید
هیجان خواهی	۰/۶۲	۸/۰۰	تأیید
بی‌اعتنایی عاطفی	۰/۵۴	۷/۳۷	تأیید
کمال‌گرایی	۰/۸۴	۱۵/۴۰	تأیید
ستیزه‌جو	۰/۶۴	۱۲/۰۵	تأیید
اضطراب	۰/۷۰	۱۲/۰۹	تأیید
افسردگی	۰/۶۰	۹/۷۷	تأیید
بی‌ثباتی روانی	۰/۶۶	۱۰/۵۹	تأیید
تکانشگری	۰/۶۴	۹/۰۸	تأیید
خودمحوری	۰/۵۲	۷/۷۴	تأیید
پرخاشگری (حالت تهاجمی)	۰/۶۱	۸/۷۸	تأیید
کهنگیری (تلون مزاج)	۰/۵۲	۷/۷۵	تأیید

Chi-Square=277.32, df=98, P-value=0.00000, RMSEA=0.082

شکل ۵. شاخص‌های مدل اندازه‌گیری مؤلفه‌های بعد روان‌پریش‌خوبی، در حالت استاندارد

Chi-Square=277.32, df=98, P-value=0.00000, RMSEA=0.082

شکل ۶. مدل اندازه‌گیری شاخص‌های مؤلفه‌های بعد روان‌پریش‌خوبی در حالت معنی‌داری

در اولویت‌بندی ابعاد و مؤلفه‌های الگوی پژوهش، نتایج تحلیل کمی نشان داد، بُعد ناسازگاری / تطابق‌ناپذیری با ۹۸٪ بارعاملی بیش از سایر ابعاد و بُعد برون‌گرایی با ۸۳٪ کمترین میزان را در تبیین الگو پژوهش دارند. (جدول ۸). همچنین بزرگ‌ترین بار عاملی در بُعد برون‌گرایی مربوط به هیجان‌خواهی با ۶۵٪ بارعاملی، در بُعد تطابق‌پذیری مربوط به کمال‌گرایی با ۸۴٪ بارعاملی، در بُعد روان‌رنجوری مربوط به اضطراب با ۶۹٪ بارعاملی و در بُعد روان‌پریش‌خویی مربوط به تکانشگری با ۵۷٪ بارعاملی است؛ بدین معنی که هر کدام از مؤلفه‌های ذکر شده بیشترین سهم را تبیین ابعاد مرتبط دارند. (جدول ۹).

جدول ۸. اولویت‌بندی ابعاد تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن

رتبه	بارعاملی	بعد
۱	۰/۹۸	تطابق‌ناپذیری یا ناسازگاری
۲	۰/۹۳	روان‌رنجوری / ناپایداری هیجانی
۳	۰/۸۸	روان‌پریش‌خویی یا خودبینی
۴	۰/۸۳	برون‌گرایی

جدول ۹. اولویت‌بندی مؤلفه‌ها تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن

رتبه	بارعاملی	مؤلفه	بعد
۱	۰/۶۵	هیجان‌خواهی	برون‌گرایی
۲	۰/۵۵	بی‌اعتنایی یا بی‌تفاوتی عاطفی	
۳	۰/۵۰	ریسک‌پذیری	
۱	۰/۸۴	کمال‌گرایی	تطابق‌ناپذیری یا ناسازگاری
۲	۰/۶۴	سبزه‌جو	
۱	۰/۶۹	اضطراب	روان‌رنجوری / ناپایداری هیجانی
۳	۰/۵۷	افسردگی	
۲	۰/۵۹	بی‌ثباتی روانی	
۱	۰/۵۷	تکانشگری	روان‌پریش‌خویی یا خودبینی
۲	۰/۵۳	پرخاشگری (حالت تهاجمی)	
۳	۰/۵۲	کهگیری (تلون مزاج)	
۴	۰/۴۵	خودمحوری	

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن با رویکرد کشف جرائم خشن نگاشته شده است. در مرحله کیفی، براساس مبانی نظری و تحلیل محتوای یافته‌های حاصل از مصاحبه خبرگان، چهار بُعد برون‌گرایی، ناسازگاری، روان-رنجوری و روان‌پریشی، دوازده مؤلفه برای الگوی مذکور تعریف شده است. درنهایت، براساس یافته‌های کیفی پژوهش، الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان خشن با رویکرد کشف جرائم خشن تدوین شد. در ارزیابی شاخص‌های ابعاد، پس از حذف شاخص‌های نامرتب، ادغام مفاهیم یکسان و هم‌معنا، درنهایت ۴۸ شاخص مورد تأیید نهایی قرار گرفتند، و در تعیین میزان تأثیرگذاری ابعاد و مؤلفه‌ها، با توجه به نتایج بارهای عاملی، بُعد ناسازگاری بیش از سایر ابعاد و مؤلفه‌های هیجان‌خواهی، کمال‌گرایی، اضطراب و تکانشگری نسبت به سایر مؤلفه‌ها، بیشترین سهم تأثیرگذاری را در الگوی مذکور دارند.

در تبیین بُعد برون‌گرایی، می‌توان اذعان داشت، برون‌گرایی به سطح بالایی از فعالیت‌ها و رفتارهایی اشاره دارد که با ریسک‌پذیری، خطرپذیری، هیجان‌خواهی همراه است. برون‌گرا دارای دیدگاه عینی و خارجی بوده و فعالیت عملی و قاطعی دارند اما میزان تسلط آن‌ها بر خودکنترلی نسبت به سایر افراد کمتر است، در موقعیت و شرایط استرس‌زا بدون تفکر و اندیشه به صورت تکانشی عمل می‌کنند. این افراد تمایل دارند بر محیط خود تأثیر بگذارند، به رقابت با دیگران پردازند و در مجامع عمومی ظاهر شوند. سطح بالای تحریکات محیطی، برانگیختگی در برون‌گرایی و نیاز به هیجان‌پذیری، تجربه‌جویی، ریسک‌پذیری موجب می‌شود فرد خودکنترلی پایینی داشته و در نتیجه نتواند خود را با محیط سازگار کند و به رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگری گرایش یابد. این یافته با یافته‌های صلیبی (۱۴۰۱) مبنی بر اینکه برون‌گرایی بالا گرایش به جرم را تبیین می‌کنند؛ عبادوش و همکاران (۱۳۹۵) مبنی بر اینکه بزهدکاران دارای میانگین بالاتری در برون‌گرایی می‌باشند؛ علی‌زاده محمدی و همکاران (۱۳۹۰) ناظر به

اینکه مسیرهای برون‌گرایی گرایش به خشونت را تأیید می‌کنند؛ مارکی و همکاران^۱ (۲۰۰۳)، کاروسکو و همکاران^۲ (۲۰۰۶)، میلر و همکاران (۲۰۰۴)، مبنی بر اینکه بین برون‌گرایی در سطح بالا و همراه بودن با هیجان خواهی، خطرپذیری احتمال بروز رفتار پرخاشگری بالا فیزیکی و گرایش به خشونت رابطه معناداری وجود دارد، همسویی دارد.

در تبیین این یافته، آیزنک معتقد بود که برون‌گرایان سطح برانگیختگی مغزی پایین‌تری و آستانه حساسی بالاتر دارند، به تحریک حسی واکنش شدید نشان می‌دهند و نیاز به تحریک و هیجان دارند، احتمال بروز رفتارهای مجرمانه و پرخاشگری در فرد هیجان‌پذیر بیش از شخصی است که نمرات پایینی در این بُعد به دست می‌آورد.

در خصوص بُعد ناسازگاری یا انطباق‌ناپذیری می‌توان اشاره داشت، ناسازگاری یا انطباق‌ناپذیری بُعدی از شخصیت است که فرد در مواجهه با شرایط ناگوار و آسیب‌زای زندگی انعطاف‌پذیر نبوده و توانمندی لازم در برقرار تعادل زیستی - روانی در شرایط استرس‌زا و خطرناک را نداشته و در نتیجه واکنش‌های تند و پرخاشگرانه بیش از حد انتظار را نشان می‌دهد. ناسازگاری با همراه بودن ویژگی‌های شخصیتی مانند فقدان تعهد به جامعه و همدردی، تندخویی، بی‌تدبیری، فریبکاری، دروغ‌گویی، زیاده‌طلبی، جاه‌طلبی و وسواسی موجب می‌گردد که فرد با ارزش‌ها و اخلاقیات جامعه هم‌نوا نشود و خود را با واقعیت‌های محیطی و هنجارهای اجتماعی تطبیق ندهد و در نتیجه رفتاری ستیزه‌جویانه نسبت به جامعه و افراد داشته باشد. این نتایج با یافته‌های سلمانی و همکاران (۱۳۹۳)، مبنی بر اینکه بُعد شخصیتی ناسازگاری پیش‌بینی‌کننده معنادار رفتارهای پرخطر و خشونت‌آمیز هستند، کندی و همکاران^۳ (۲۰۱۱)، اسکیم و همکاران (۲۰۰۵)، جان و همکاران^۴ (۱۹۹۶) که نشان داده است نمرات پایین در سازگاری با رفتارهای پرخطر ارتکاب جرائم خشن (آدم‌ربایی و قتل) ارتباط معناداری دارد، همخوانی دارد.

1. Markey, et al

2. Carroscio, Barker, Tremblay & Vitaro

3. Kennedy, Bernett, Edmonds

4. John, et al,

در تبیین بُعد روان‌رنجوری، باید گفت روان‌رنجوری به‌عنوان یک اختلال شخصیتی با مجموعه‌ای از ویژگی‌های شخصیتی، آسیب‌پذیری به استرس، تکانشی، عزت‌نفس پایین، فقدان احساس گناه، عواطف منفی همراه است. وجود ویژگی‌های مذکور زمینه‌ساز کاهش خودکنترلی در فرد روان‌رنجور می‌شود، به‌طوری‌که به‌هنگام مواجهه با محرک‌های استرس‌زا و در موقعیت‌های خاص فرد را مستعد بروز واکنش‌های احساسی شدید و رفتارهای خشونت‌آمیز می‌کند. مجرمان با روان‌جوری در سطح بالا حالت تدافعی دارند و به‌سختی خود را با جامعه سازگار می‌سازند و در نتیجه احتمال ارتکاب انواع رفتارهای خشونت‌آمیز و ارتکاب جرائم خشن در این افراد بیشتر است. همچنین ممکن است از راه‌های غیرمنطقی مانند پرخاشگری، خشونت و زورگویی برای برآوردن خواسته‌های خود استفاده کرده یا به‌طور تکانشی عمل کنند. علاوه بر این، در برخورد با موقعیت‌ها آن را تهدیدآمیز و مهم تلقی کنند و واکنش‌های شدید و خشن نشان دهند؛ و از آنجاکه قادر به مهار تکانه‌های خود نبوده، بیشتر درگیر رفتار پرخاشگرانه همراه با آسیب به دیگران می‌شوند. این یافته با نتایج قاسمی و همکاران (۱۳۹۸) مبنی بر اینکه تفاوت معناداری بین میانگین روان‌رنجوری در زنان مجرم با زنان عادی وجود دارد، بهادری خسروشاهی و همکاران (۱۳۹۶) ناظر به اینکه عامل شخصیتی روان‌رنجوری با مؤلفه‌های خشم، خلق افسرده در بزهداران رابطه مثبت و معناداری دارد، میلر و همکاران (۲۰۰۴)، جان و همکاران^۱ (۲۰۱۱) مطابقت دارد. در تأیید این یافته، آیزنک (۱۹۹۸) مطرح می‌کند افراد در روان‌رنجورخویی با نمره بالا دارای سیستم تحریک‌پذیر با واکنش‌های هیجانی مفرط می‌باشند. این نوع واکنش‌پذیری زیستی افراطی به ناپایداری روانی منجر می‌شود و در نتیجه ناسازگاری رفتاری را منجر به پرخاشگری و بروز رفتار خشونت‌آمیز را در مجرمان فراهم می‌سازد. بُعد روان‌پریش‌خویی در تبیین آن می‌توان گفت، روان‌پریشی به‌عنوان یک اختلال شخصیتی با ویژگی‌های شخصیتی از جمله تکانشگری، خودمحوری، پرخاشگری،

کهنگیری همراه هستند. افرادی که در مقیاس روان‌پریشی بالا هستند، شتاب‌زده، لحظه‌نگری و فاقد دوراندیشی می‌باشند. ویژگی‌های بُعد روان‌پریشی، افراد را به سوی رفتارهای پرخطر و جرم خیز مانند سوء مصرف مواد، روابط جنسی نامتعارف و نابهنجار سوق می‌دهد. بی‌ثباتی و پیش‌بینی‌ناپذیری خلقی و رفتار در روان‌پریش خویی از عوامل مستعد کننده برای ارتکاب جرم محسوب می‌شوند. روان‌پریش‌ها، خودکنترلی ضعیفی در موقعیت‌های بحرانی دارند. چنین ویژگی‌هایی موجب کاهش توانایی تصمیم‌گیری‌های منطقی و مقاومت در برابر آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای ضد اجتماعی می‌شود که در نهایت، احتمال درگیری آنان را به هنجاری اجتماعی و قوانین جامعه با بروز رفتار خشونت‌آمیز فراهم می‌سازد. یافته حاضر با یافته‌های بهادری خسروشاهی و همکاران (۱۳۹۶)، عبادوش و همکاران (۱۳۹۵)، مبنی بر اینکه بین عامل شخصیتی روان‌پریشی‌گرایی با مؤلفه‌های خشم، خلق افسرده، خودمحوری، تکانشی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و ویژگی‌های شخصیتی روان‌پریشی زمینه‌ساز خشونت و پرخاشگری است و نیز حسین خان‌زاده (۱۳۹۳) مبنی بر اینکه رفتار جنایی متأثر از روان‌پریشی است، همسویی دارد.

در تبیین یافته‌های مذکور بیان این نکته ضرورت دارد، لزوماً یک بعد و ویژگی شخصیتی واحد و منحصر نمی‌تواند پیش‌بینی کننده بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و جرائم خشن در مجرمان و یا فرد باشد، بلکه آنچه مهم است نحوه ترکیب و تعامل بین این ابعاد و ویژگی‌های شخصیتی در فرد است؛ به این معنا که ممکن است یک فرد با نمره بالا در بُعد روان‌رنجوری به رفتارهای مجرمانه خاص مانند رفتارهای خشونت‌آمیز و آسیب جسمی بپردازد ولی فرد دیگر با همین بُعد شخصیتی با روان‌رنجوری بالا این‌گونه رفتارها را بروز ندهد که این نشان می‌دهد بروز رفتارهای مجرمانه و ارتکاب جرم تحت تأثیر شاخص‌هایی می‌باشند که می‌تواند سطح ابعاد شخصیت جنایی را تعدیل کنند؛ بنابراین، ابعاد شخصیت جنایی می‌توانند با توجه به شاخص‌های مثبت یا منفی در گرایش و بروز نوع خاصی از رفتار خشونت‌آمیز و ارتکاب جرم در ارتباط باشند.

به‌طور کلی، رویارویی با جرائم خشن مستلزم رویکردی چندوجهی و دربرگیرنده راهبردهای مختلف و مؤثر است. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از اهمیت انکارناشدنی توجه به ویژگی‌های شخصیت جنایی مجرمان خشن و کارکردهای مؤثر آن در اقدامات پیشگیرانه و مقابله‌ای با جرائم خشن برای جلوگیری از پایدار شدن وقوع جرائم خشن است. مقابله و مبارزه با جرائم خشن متضمن گذر از مراحل مطالعه شخصیت بزهکار، اجرای برنامه‌های پیشگیرانه، نظارت و کنترل بر مجرمان است. براین اساس، در اقدامات پیشگیرانه و در پساکیفری، شناخت شخصیت جنایی مجرمان راهبردی قابل‌اجرا و کارساز است که امکان شناسایی مجرمان در معرض انجام رفتارهای خشن‌آمیز را مهیا می‌کند و در اقدامات نظارت و مراقبتی مجرمان برای تقلیل خطر مجدد در گرایش رفتار خشن‌آمیز و کاستن وقوع جرائم خشن را تسهیل می‌سازد. همچنین پی‌جویی و کشف جرائم - به‌طور عام - و جرائم خشن - به‌طور خاص - پاسخگویی به کشف جرم، نیازمند رویکرد چندوجهی است. توجه و تمرکز بر شخصیت مجرمان در مرحله تحقیقات مقدماتی، شناخت انگیزه‌های ارتکاب جرم و الگوهای رفتاری مجرمان در صحنه جرم، راهبرد مهمی در اقدامات عملیاتی کشف جرم برای پی‌جویی و پیگیری پرونده‌ها است. با توجه به یافته‌های پژوهش، شناخت انگیزه‌های ارتکاب جرم براساس ویژگی‌های شخصیتی و الگوهای رفتاری در صحنه جرم می‌تواند در شناسایی، کشف و هدایت روند بازجویی از مجرم در تعیین و طرح سؤالات متناسب براساس شرایط فردی و شخصیتی مجرم و درنهایت، در کاستن از میزان وقوع جرائم خشن کارساز باشد. این مطالعه نشان داد که شناخت ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شخصیت جنایی مجرمان، تحلیل شخصیت جنایی مجرمان را تسهیل می‌نماید، شناسایی انگیزه‌های مجرمان خشن را میسر می‌سازد، عمده ویژگی‌های شخصیتی در گرایش به ارتکاب جرائم خشن را روشن کرده و پلیس را در تقویت روش‌های مدیریت مقابله‌ای با جرائم خشن توانمند می‌کند. از سوی دیگر، با تبیین عوامل شخصیت جنایی مجرمان، گزینش نوع واکنشی متناسب با کنش‌های مجرمان خشن را کارآمدتر کرده و از قرار گرفتن در بیراهه‌های که موجب تکرار مجدد ارتکاب جرائم خشن می‌شود، جلوگیری می‌کند.

پیشنهادها: با توجه به ضرورت استفاده از الگوی تحلیل شخصیت جنایی مجرمان در کشف جرائم خشن در راستای ارتقای عملکرد و اقدامات عملیاتی پلیس در مقابله و مبارزه با جرائم خشن، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- برای آشنایی و ارتقای مهارت بیشتر کنشگران عرصه مقابله و مبارزه با جرائم خشن، دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت تحلیل شخصیت جنایی مجرمان با بهره‌گیری از استادان روان‌شناسی جنایی به اجرا درآید؛

- با توجه به تأثیرگذاری ویژگی‌های شخصیت مجرمان در گرایش به رفتار مجرمانه خشن، ویژگی‌های شخصیتی مجرمان خشن در اقدامات پی‌جویی و عملیات کشف جرائم خشن به‌عنوان ابزار مهم قابلیت‌ساز مورد توجه قرار گیرد؛

- با توجه به اهمیت ویژگی‌های مجرمان خشن در پیش‌بینی رفتار مجرمانه، در برنامه‌های نظارت و کنترل مجرمان خطرناک و خشن ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شخصیت جنایی مجرمان خشن نیز به‌عنوان متغیرهای مهم در پیش‌بینی رفتار مجرمانه خشن مورد توجه قرار گیرد؛

- همکاری با متخصصان روان‌شناسی جنایی و جرم‌شناسان در فرایند پی‌جویی و پیگیری پرونده‌های جرائم خشن در جهت شناسایی شخصیت جنایی مجرمان خشن و تحلیل آن؛
- تشکیل دایره تحلیل و شناخت شخصیت مجرمان در مراکز پلیس آگاهی و بهره‌گیری از استادان روان‌شناسی جنایی به‌منظور تحلیل و ارزیابی شخصیت جنایی مجرمان در فرایند تحقیقات جنایی.

سپاسگزاری

پژوهشگر بر خود لازم می‌داند که از استادان محترم راهنما و مشاور رساله دکتری خود، و همکارانی که در جمع‌آوری داده‌های پژوهش حاضر، مصاحبه و تکمیل پرسش‌نامه پژوهش حمایت کرده‌اند و همچنین از معاونت محترم دافوس و همه همکاران گرامی در فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی، صمیمانه تشکر و قدردانی کند.

منابع

- احمدی، حبیب. (۱۴۰۰). جامعه‌شناسی انحرافات. تهران: انتشارات سمت.
- امیری، صالح؛ عزیزی، مهدیه؛ و آهنگر نسب، علی. (۱۳۹۹). مقایسه الگوهای بالینی شخصیت در بزهکاران مرتکب جرائم خشن و غیر خشن. مجله روانشناسی مطالعات ناتوانی، ۲۰۵ (۱۰) ۱-۵. 20.1001.1.23222840.1399.10.0.108.7
- ایزدی یزدان‌آبادی، احمد. (۱۳۸۶). تحلیل روان‌شناسی شخصیت کارآمد. مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)، ۱۸(۵۳)، ۹۵-۱۲۴.
- https://jmsd.atu.ac.ir/article_4833.html
- انجمن روان‌پزشکان آمریکا. (۱۳۸۰). طبقه‌بندی اختلالات روانی. ترجمه نصرت‌الله پورافکاری، تهران: انتشارات آزاده.
- آیزنک، هانس یورگن. (۱۳۷۷). واقعیت و خیال در روان‌شناسی. ترجمه محمدتقی براهنی و نیمان کاهان، تهران: انتشارات رشد.
- بنی‌اسدی، محمد؛ پورشافعی، هادی؛ و عباسی، زهره. (۱۳۹۸). رابطه ویژگی‌های شخصیتی والدین با خوش‌بینی و مهارت ارتباطی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی. دوفصلنامه پوشش در آموزش علوم تربیتی و مشاوره، (۱۱)، ۲-۱۶.
- http://educationscience.cfu.ac.ir/article_1289.html
- برجعی، احمد؛ و عبدالملکی، سعید. (۱۳۹۰). روان‌شناسی جنایی. تهران: دانشگاه پیام نور.
- بهادری خسروشاهی، جعفر؛ و خانجانی، زینب. (۱۳۹۶). صفات شخصیتی پیش‌بینی‌کننده خودکنترلی و تنظیم عاطفی در بزهکاران؛ تحلیل ارتکاب جرم برحسب روان‌شناسی شخصیت. فصلنامه انتظام اجتماعی، ۹(۲)، ۱۸-۱.
- http://sopra.jrl.police.ir/article_72216.html
- بهتویی، نرگس. (۱۳۹۱). بررسی روان‌شناسی جنایی شخصیت قاتلین به عادت. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی: واحد علوم و تحقیقات آذربایجان شرقی].
- بهره‌مند، میثم. (۱۳۹۸). رابطه اختلالات روانی با بزهکاری و ارتکاب جرم. فصلنامه علمی - حقوقی قانون یار، ۳(۱۰)، ۲۰۳-۲۴۰.
- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=479076>
- خادمی، علی. (۱۴۰۰). رویکردهای نوین در روان‌شناسی رفتارهای جنایی. تهران: انتشارات علم.

دادستان، پریخ. (۱۳۹۰). روان‌شناسی جنایی. تهران: انتشارات سمت.
کاستا، پال، تی و مک کری رابرت. آر. (۱۳۹۷). شخصیت در بزرگ‌سالی (نظریه پنج عاملی).
ترجمه مسعود جان‌بزرگی، انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
رأس، آلن. (۱۴۰۰). روان‌شناسی شخصیت: نظریه و فرایندها. ترجمه سیاوش جمال‌فر،
تهران: انتشارات روان.

سلمانی، بهزاد؛ حسنی، جعفر؛ و آریانا کیا، المیرا. (۱۳۹۳). بررسی نقش صفات شخصیتی
(وظیفه‌شناسی، سازگاری و هیجان‌خواهی) در رفتارهای پرخطر. فصلنامه تازه‌های علوم
شناختی، ۱(۶۱)، ۱۰-۱.
<http://issjournal.ir at21:59+0330>

سوری، احمد. (۱۳۹۵). روان‌شناسی جنایی. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی
امین.

سوزان نولان، هوکسما؛ و فردریکسون، لافتس. (۱۴۰۰). زمینه روان‌شناسی اتکینسون
و هیلگارد. ترجمه حسین رفیعی و همکاران، چاپ چهل دوم، انتشارات ارجمند.
شاملو، سعید. (۱۴۰۰). مکتب و نظریه‌ها و روان‌شناسی شخصیت. تهران: انتشارات رشد.
شولتز، دوان؛ و شولتز، سیدنی آلن. (۱۳۹۷). نظریه‌های شخصیت. ترجمه یحیی سیدمحمدی،
چاپ چهل و یکم، تهران: انتشارات رشد.

شیخ‌الاسلامی، عباس؛ و محمود سلطانی، طاهره. (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی جرائم خشن و
خطرناک و راهکارهای پیشگیری از آن در حوزه‌های قضایی حومه شهر تهران. فصلنامه
قضاوت. ۸۶ (۹۵)، ۱۰۵-۱۲۴.

http://www.ghazavat.org/article_153880.html

صدری، شمین؛ پزشکی، شهلا؛ و طیب‌لی، معصومه. (۱۳۹۵). ویژگی‌های شخصیتی و
مکانیسم‌های دفاعی بزهکاران پسر کانون اصلاح تربیت براساس نوع جرم. فصلنامه روان-
شناسی افراد استثنایی، ۶(۲۳)، ۱۷۹-۱۹۷.

https://jpe.atu.ac.ir/article_7372.html

صلیبی، ژانست. (۱۴۰۱). رابطه ویژگی‌های شخصیت و هوش هیجانی با گرایش به جرم در
زنان زندانی ۱۸ تا ۴۰ ساله شهر تهران. پژوهش‌نامه زنان، ۱۳(۳۹)، ۱۳۷-۱۰۹.

10.30465/WS.2021.38069.3380

عبادوش، سعید؛ و عتیق، مهدی. (۱۳۹۵). مطالعه ویژگی های شخصیتی بزهکاران با استفاده از نظریه آیزنک (مطالعه موردی شهر ماهشهر). رویکردهای نوین در روان شناسی، ۱(۱)، ۱-۱۷.
<https://jpsycho.ir>

عبدالرحمانی، رضا؛ و ایارگر، حسین. (۱۳۹۸). راهبردهای اجتماعی - ارتباطی پلیس برای مقابله با جرائم خشن. فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا، ۴(۱۲)، ۷۷-۱۱۲.

http://ssj.jrl.police.ir/article_93043.html

قاسمی، نظام الدین؛ جاوید مهر؛ زهره؛ مهر اورن، رقیه؛ و حسنی، جعفر. (۱۳۹۸). مقایسه ویژگی های شخصیتی و مؤلفه های شناختی تنظیم هیجان در زنان مجرم و زنان عادی. نشریه علمی انتظام اجتماعی، ۱۱(۲)، ۱۱۵-۱۳۴.

http://sopra.jrl.police.ir/article_91902.html

قائم فر، حسین؛ و میرزایی، عزت الله. (۱۳۸۸). رفتارهای نندالیستی و احتمال ارتکاب جرم در آینده (پیمایش در بین دانش آموزان دبیرستانی). انتشارات ایلاف.

کی نیا، مهدی. (۱۳۹۹). روان شناسی جنایی. تهران: انتشارات رشد.

محسنی، نیک چهره؛ و واحدی، حسن. (۱۳۹۳). روان شناسی رشد مفاهیم بنیادی در روان شناسی نوجوانی و جوانی. چاپ اول، تهران: انتشارات آینده درخشان.

مقدسی، محمد باقر؛ فرجی ها، محمد. (۱۳۹۷). واکنش های کیفری عوام گرا در مقابله با جرائم خشونت باز در ایران. مجله پژوهش های حقوقی، ۱۷(۳۶)، ۲۱۰-۱۸۶.

https://jlr.sdil.ac.ir/article_91494.html

نوربها، رضا. (۱۳۹۲). زمینه جرم شناسی. تهران: انتشارات کتابخانه گنج دانش.

هندیانی، عبدالله، حمیدزاده اربابی، نجف؛ و دیانتی، عبدالله. (۱۳۹۳). جرم یابی جعل اسناد، فصلنامه کارآگاه. ۷(۲۶)، ۹۳-۱۱۰.

http://det.jrl.police.ir/article_10509.html

American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5®). AmericanPsychiatricPub.

Behan, D., & Spurr, M. (2011). Working with personality disordered offenders-a practitioner's guide. Ministry of justice national offender management service. Ministry of Justice: National Offender Manwgmt Service,
http://www.antonioacasella.eu/archipsy/Craissati_2011.pdf.

- Carrasco, M., Barker, E. D., Tremblay, R. E., & Vitaro, F. (2006). Eysenck's Personality Dimensions as Predictors of Male Adolescent Trajectories of Physical Aggression, Theft and Vandalism. *Journal of Personality and Individual Differences*, 41, 1309-1320.
- Carrasco, M., Barker, E. D., Tremblay, R. E., & Vitaro, F. (2006). Eysenck's personality dimensions as predictors of male adolescent trajectories of physical aggression, theft and vandalism. *Personality and Individual Differences*, 41(7), 1309–1320. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.05.005>
- DMiller, J., Lynam D., SZimmerman, R., Logan, T.K., Leukefeld, Carl., Clayton, R. (2004). The utility of the Five Factor Model in understanding risky sexual behavior. *Personality and Individual Differences*, 36(7), 1611-1126. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.06.009>
- Jones, Sh.E., Miller, J.D., Lynam, D. R. (2011). Personality, antisocial behavior, and aggression: A meta-analytic review. *Journal of Criminal Justice*, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2011.03.004>
- Kennedy, T. M., Burnett, K. F., & Edmonds, W. A. (2011). Intellectual, Behavioral, and Personality Correlates of Violent vs. Non-Violent Juvenile Offenders. *Journal of Aggressive Behavior*, 37, 315-325. DOI: 10.1002/ab.20393
- Le Corff, Y., & Toupin, J. (2009). Comparing persistent juvenile delinquents and normative peers with the Five-Factor Model of Personality. *Journal of Research in Personality*, 43(6), 1105–1108. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2009.06.011>
- Markey, P. M., & Markey, C. N. (2006). A Spherical Conceptualization of Personality Traits. *European Journal of Personality*, 20(3), 169–193. <https://doi.org/10.1002/per.582>
- Martins, S.S., Storr, C.L., Alexander, P.K., & Chilcoat, H.D. (2008). Adolescent ecstasy and other drug use in the National Survey of Parents and Youth: The role of sensation-seeking, parental monitoring and peers drug use. *Addictive Behaviors*, 33, 919-933. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2008.02.010>
- McCrae, R.R., & Costa, P.T. (1995). Trait explanations in personality psychology. *European Journal of Personality*, 9, 231-252. <https://doi.org/10.1002/per.2410090402>

- Moran, P., Walsh, E., Tyrer, P., Burns, T., Crieed, F., & Fahy, T. (2003). Impact of comorbid personality disorder on violence in psychosis: Report from the UK700 trial. *British Journal of Psychiatry*, 182, 129– 134. DOI: 10.1192/bjp.182.2.129
- Nussbaum, D., Collins, M., Cutler, J., Zimmerman, W., Farguson, B., & Jacques, I. (2002). Crime Type and Specific Personality Indicia: Cloninger's TCI Impulsivity, Empathy and Attachment Subscales in Non-violent, Violent and Sexual Offenders. *American Journal of Forensic Psychology*, 20, 23–56. <https://psycnet.apa.org/record/2002-00604-001>
- Skeem, J. L., & Mulvey, E. P. (2005). Psychopathy and community violence among civil psychiatric patients: Results from the MacArthur Violence Risk Assessment Study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69(3), 358–374. doi: 10.1037/1040-3590.20.2.114

